

15.12.13 Dorothy, ændret 22.03.15

De britiske krigsfangers oplevelser af lejren på Gårdeby Mark i Bajstrup ved Tinglev 1915

I april 1915 kunne naboer og venner læse i Sheffield Daily Telegraph om en lokal mands barske sultedød i en tysk krigsfangelejr. Var manglen på mad i Tyskland virkelig så stor? Eller var endnu et af tyskernes djævelske trusler ført ud i livet, at de ville sulte britiske krigsfanger. Mrs. Hurt havde nyligt modtaget et brev fra kommandanten i fangelejren. Skrevet på tysk måtte hun forbi stålværket i nærheden, Messrs. J.H. Andrew and Co. for at få det oversat, og fik den chokerende besked at hendes mand var død den 8. april. Ellers var der ingen information fra myndighederne. Var kommandanten til at stole på, eller var det en falsk nyhed, hvis formål udelukkende var at såre hustruen tilbage i England?

Mrs. Hurt søgte information om sin mand fra the War Office, for bekymringerne og usikkerheden om hans skæbne var ikke til at holde ud. Desværre blev dødsfaldet bekræftet. Charles Nelson Hurt var ikke den første af de i alt 9 britiske krigsfanger som døde i løbet af 2 måneder det forår i fangelejren. Deres gravsten kan stadig ses på kirkegården i Tinglev, som nu er på den danske side af grænsen.

Den 32-årige menig Hurt havde tjent hos 1st. King's Royal Rifle Corps og var i reserven da krigen brød ud. Han forlod straks sit arbejde hos Messrs. Longbottom, sagde et sidste farvel til sin hustru, børn og mor, og rejste til Winchester til regimentets base. Han var en af de første, som tog turen over til Frankrig og deltog i de første kamphandlinger. I september blev han såret i armen og tilbragte nogen tid på sygehus. Tilbage i frontlinjen blev han såret endnu en gang, og taget til fange først i november.

Mange blev taget i de første dage i november, og andre fra the King's Royal Rifles Corps har beskrevet den barske tur stuvet sammen i kreaturvogne til Güstrow i Mecklenburg, hvor de blev interneret. Lejren rummede 2000 krigsfanger i telte, med strå som sengeleje, et tæppe hver, meget dårlige toiletforhold, få vandposter og ingen adspredelser. Man måtte gerne melde sig til at arbejde i minerne, men det var der ingen af de godt 300 briter der gjorde. Maden var elendig, og der var alt for lidt af den, dog kunne sukker, margarine og cigaretter købes i kantinen. Vaskemuligheder var ikke eksisterende og skiftetøj var der heller ikke noget af.

Charles skrev til sin hustru den 17. november og klagede sin nød. Såret var helet, men der var meget lidt at spise, og det var kort sagt forfærdeligt. Han havde allerede skrevet tre breve og to kort til hende, med ønske om at hun skulle sende en pakke med mad, men han havde intet hørt eller fået fra hende. Heldigvis lykkedes det til sidst, og både Charles' hustru og hans mor sendte pakker med madvarer til ham næsten ugentligt. "Don't forget to send the parcel as usual with eatables" mindede han dem om. Dog var mange af pakkerne så længe undervejs, at indholdet var dårligt og uspiseligt da det nåede frem. De var ellers meget omhyggelige med at adressere dem korrekt. Charles modtog også kun få af de breve hustruen skrev til ham.

Glæden over at modtage breve fra Charles, han var dog i live, må have været farvet af bekymringen over det han skrev. Nu fik de brød en gang om dagen, men det var mere eller mindre det. Han havde aldrig nok at spise, og han var så udsultet, at hvis hustruen ikke havde andet, skulle hun sende ham hundekiks. Andre omtaler de "dog biscuits" som de fik tilsendt, som klarede turen i fin stand, og "were most acceptable". Så måske ikke helt så uappetitlige, som de lyder for os, en slags tør usødet kiks. I et senere brev fortæller han at hans vægt er svundet ind fra 10 stone til 6, dvs. er han gået fra 63 til 38 kg. Han var kun 162 cm høj, men tynd er han blevet. Han havde solgt sit ur, og det andet lidt han havde, for at købe mad.

Julen 1914 har været en trist affære for krigsfangerne i Güstrow, krigen skulle jo være overstået nu. Det var i hvert fald det der blev sagt ved krigens udbrud i august. At vide at de modtog en julegave fra selveste Princess Mary, ville nok heller ikke have løftet humøret synderligt. Men det fik de, en lille messingdåse præget med silhuetten af den 17-årige prinsesse. Dåserne havde forskelligt indhold, om man var til tobak,

krydderier eller slik, og ellers med en blyant, et julekort og et billede af Princess Mary. Befolkningen i Storbritannien havde bakket op om hendes ide om en julegave til alle, der tjente og donerede mange penge til formålet. Mændene i "trøjen" både til lands og vands, de sårede på sygehusene, sygeplejerskerne ved fronten og krigsenkerne fik julegaven op til jul. Krigsfangernes Princess Mary Christmas tin blev gemt til deres hjemkomst.

Harry Fowlers Princess Mary Christmas tin

Charles tilbragte de iskolde vintermåneder i Güstrow, og i brevene til sin hustru beskrev han hvor slemt det var. Det var "horrible and cold" og han var "clammed to death and it was very cold". Andre fik tilsendt varmt tøj af familien, vi hører ikke om Charles gjorde. Ifølge Mrs. Hurt havde Charles et stærkt helbred og selv med de informationer hun fik fra ham om forholdene, har hun måske ikke helt kunnet forestille sig hvor meget han led. Det var først i starten af februar at forholdene blev tålelige. Barakker med varme blev taget i brug og stråmadrasser, ugentlige bade, post og pakker hjemmefra sivede ind, og alt så en anelse lysere ud.

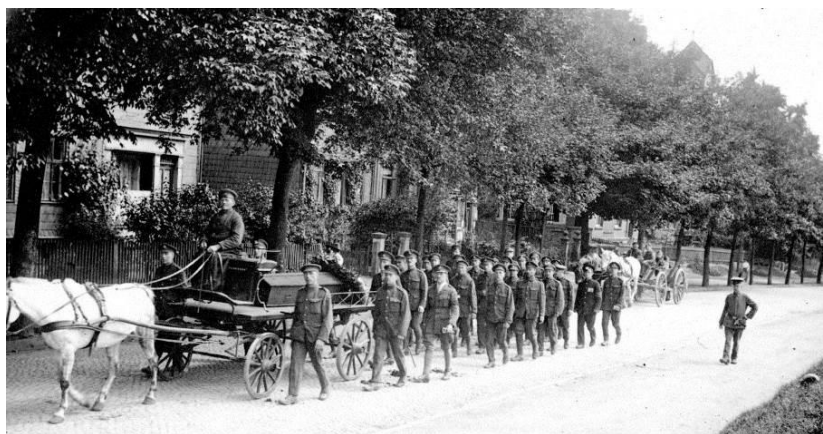
Den 20. februar blev så flyttedag, og rejsen gik nordpå for det første hold briter. Efter en morgenmad af suppe forlod de Güstrow kl. 4, og blev transporteret med tog med en suppepause til middag i nærheden af Lübeck, for at ankomme kl. 5 i mørke til et, for dem helt ukendt sted. Til lejren på Gårdeby mark ved flækken Bajstrup tæt på Tingleff. De blev delt op i grupper med en underofficer og 25 mænd, som fremdeles delte sovesal, var sammen til parade, madudlevering osv. Træbarakkerne, som rummede ca. 150 mænd, var ikke færdigbygget og manglede tag og vinduer, og her kunne de nyde en omgang elendig suppe til aftensmad kl.9. Først om morgenen den næste dag, så de at der heller ikke var pigtråd rundt om lejren endnu, og at de snildt kunne være løbet deres vej. Bortset fra som sagt, at de ikke anede hvor de var henne. Pigtråd blev rullet ud, og barakkerne blev færdiggjort. Det kunne de være glade for. Andre briter ankom senere på ugen i sne og is, og de ca. 370 briter måtte sove på gulvet på strå de første måneder.

De først 3 uger var strenge, ikke nok med at lejren ikke var færdigbygget, de havde heller ingen mad. Mændene, som allerede fra Güstrow, var udsultede, og først lige var begyndt at få deres pakker med fødevarer hjemmefra skulle sulte igen. Maden bestod nemlig af et brød udblødt i en spand vand, og det til 26 mænd som dagsration. Resultatet udeblev heller ikke, og det første dødsfald blandt de tændstikstynde mænd skete den 6. marts. 38-årige Samuel Johnson fra Grimsby, 1 st. King's Royal Rifle Corps, døde og blev

begravet 2 dage senere på kirtegården i Tinglev. Et særligt sted på kirtegården blev aftalt af den tyske militæradministration til dette formål. Her blev alle krigsfangerne som døde, også de russiske og franske, som nu også var i lejren, begravet. Den 12. marts bragte Ribe Stiftstidende følgende ” *I mandags formiddag blev en engelsk krigsfange fra fangelejren ved Bajstrup begravet på Tinglev kirtegård. Soldaten døde ifølge Flensborg Avis pludseligt i fredags. Tyve af hans landsmænd, deriblandt en korporal og en sergent, fulgte ham til graven. Seks kammerater bar ham på deres skuldre, og her læste en engelsk korporal et stykke af det nye testamente. Derefter holdt fangelejrens overløjtnant en kort tale på engelsk samt bad fædervor sammen med soldaterne. Derpå blev liget sænket i graven, hvorefter korporalen igen læste et stykke af biblen. Dermed var højtidligheden forbi, og fangerne blev igen af seks soldater førte tilbage til fangelejren. Kirkeklokken ringede over den døde som ellers ved en jordefærd*”.

11 dage senere var der britisk begravelse igen. Den 30-årige Thomas Wilding fra Barrow, 1st. King's Royal Rifle Corps, døde den 17. Marts. Over 150 fra KRRC var i lejren, og 2 af dem skrev om deres oplevelser som krigsfanger. Sergeant Thomas Painting havde været så heldig at modtage en pakke med varmt tøj hjemmefra i december, og havde givet sin kammerat Thomas Wilding en undertrøje. Det var hundekoldt, de havde ikke noget sul på kroppen, og man delte hvis en ven led. Wilding havde tjansen den 17., sammen med en anden, at hente brødvællingspanden fra køkkenhytten. Men kræfterne svigtede og Wilding sank sammen og døde. Han blev begravet to dage senere, lagt i en sort kiste i det tøj han døde i, dvs. i Paintings undertrøje. Den undte Painting ham godt. Et følge fulgte den afdøde som blev kørt på hestevogn de 5 km. til Tinglev. Her var det Painting som læste begravelsesbønnerne op, og mon ikke de har sunget en salme eller to. Det gjorde han i øvrigt også for de franske og russiske døde.

Det var ikke gået naboerne til lejrens næse forbi, at forholdene for krigsfangerne var elendige, og det kom hurtig H.P. Hanssen for øre. H.P. Hanssen var dansksindet sønderjysk politiker, som sad i den tyske rigsdag. Han skrev i sin dagbog i Berlin den 18. marts 1915: "Klagerne over de ulykkelige Krigsfangers behandling i Fangelejrene i Bajstrup og Løgumkloster bliver stadig stærkere. I Bajstrup, hvor Fangerne for størstedelen er Englændere og Franskmænd, lider de meget af Kulden. Ernæringen er ussel. Den bestaar næsten udelukkende af Foderroer, Runkelroer og raadne Kartoffler. De lider synligt Nød, og der er, efter hvad M.

Andersen, som har undersøgt Forholdene, meddeler mig, allerede indtruffet flere Dødsfald." Han skrev videre "....Fra flere Sider anmodes jeg om at tage Affære for om muligt at mildne de ulykkelige Fangers Kaar. Jeg har nu draget Omsorg for, at Sagen ved første givne Lejlighed kan bliver paataalt i Finansudvalget".

Netop i de dage var plettyfusepidemier brudt ud i flere krigsfangelejre, så bekymringen for at det skulle ske i Bajstrup/Tinglev har nok været stor og berettiget. Det slap de heldigvis for, men i Løgumkloster mindre end 30 kilometer derfra, tog det livet af 71 krigsfanger og deres tyske læge dette forår.

H.P. Hanssen

Nu fik mændene noget mere mad. Om de kan takke H.P. Hanssen ved jeg ikke, men det var stadig af ringe kvalitet, og der var slet ikke nok af det. En dagsration bestod af kaffe og lidt brød til morgenmad, en tynd suppe, kogt på roer med lidt gule ærter til frokost, og vælling til aftensmad. Toiletforholdene var elendige, og badning og tøjvask umulig. John Brady, KRRC, beskrev forholdene sådan "the latrine was simply a bar over a hole in the ground" og medens sulten var værst havde han "seen our men eating fish heads and raw potatoes". Ikke sært at flere døde. Den 30. marts var det 35 årige Irvine Benson som bukkede under for forholdene. Han var som de andre fra KRRC. William Meredith, 2nd. Warwicks, beskrev det sådan "Men got weaker and weaker from it, and finally died like dogs in the straw. Private Benson was one of them". Han blev begravet den 1. april. Den fjerde, som døde den 5. april, var den unge 20-årige William Hambleton, som tjente ved the Royal Scots Fusiliers. Hans begravelse foregik to dage senere.

Mrs. Harriet Hurt, Charles' mor

Dagen efter, 8.30 om aftenen den 8. april, var der endnu et dødsfald. Forhistorien er fortalt, det var nemlig Charles Hurt. Han skulle ikke vende tilbage til Sheffield, til hustruen Annie, nu en enke 26 år gammel, og børnene, opkaldt efter forældrene, lille Annie på 5 år og Charles Nelson som fyldte 3 år den 11. juni. Også Charles' mor Harriet, som boede hos dem, har sørget over en mistet søn, og angsten for sine andre 3 blev vel endnu større. Bert som havde kæmpet hos West Yorks, var allerede invalideret og ude af krigen, Laurence i samme regiment var i skyttegraven, og lillebroren, 18-

årige Sidney, havde meldt sig til Kitchener's Army, og skulle af sted lige om lidt. Hun havde selv været enke i 17 år, og vidste hvordan det var at være alene med småbørn og skulle sørge for alt. Men mon ikke hun har været en støtte for Annie i den svære tid, bl.a. med kontakt til myndighederne. Desværre er dokumenterne i arkiverne omhandlende registreringen af Charles' død temmelig medtaget. Selve brevet på tysk findes tilsyneladende ikke mere. Det er en skam, for det var vist meget usædvanligt at få direkte besked på den måde fra lejrkommandanten selv.

Det kunne tænkes, at brevet som Mrs. Hurt modtog, ikke var fra kommandanten som mændene beskrev som et svin, men fra den næstkommanderende. Han var i det civile liv skibsmægler, og stammede fra Hamborg. Han behandlede de britiske krigsfanger med respekt, tog en personlig interesse i deres velfærd, sagde "Good morning gentlemen" til dem når de gjorde honnør, og beklagede manglen på maden og mente det. Alle sagde om ham at han var en "real gentleman" og var han afsender, var brevet

sendt med respektfulde intentioner. Men man forstår usikkerheden og skepsis i forhold til de mange meldinger, som nogle gange viste sig at være ukorrekte.

Nogenlunde samtidig modtog Mrs. Christina Hamilton en besked fra the War Office, at hendes søn formentlig var død den 5. april i lejren Güstrow. Den 23-årige John Hamilton fra Glasgow tjente ved the Royal Scots Fusiliers, og havde været krigsfange siden oktober. Til sin mors store overraskelse og lykke, modtog hun et postkort, skrevet i hånden, af selv samme søn i slutningen af juni. Det har formentlig været længe undervejs. Han var "alive and well" og flyttet fra Güstrow til internering i lejren i Tingleff. Noget tyder på at de unge mænds navne Hamilton/Hambleton fra samme regiment er blevet forvekslet i forbindelse med at Hambleton vitterligt døde den 5. april. John kom hjem til sin mor, men gensynet skete formentlig først i slutning af december 1918, og med repatriering via København.

(Mandsk.)

Todesbefragning.

1. For- og Navne: *George Nash*
Bei eingetragenen Kindern Name des Vaters, bei ungetragenen Name der Mutter.

2. Alder: *23 Jahre alt*
Bei eingetragenen Kindern das Alter der Frucht. Monat Jahr

3. Stand, Geschäft: *Gefangener*

4. Wohnung, Straße, Nr.: *Gefangenenlager Tingleff-Beirtings*
Wenn Angabe des Wohnortes, Hofes oder Hauses.

5. Tag und Stunde des Todes: *24 April 6³⁰ morgen*

6. Krankheit: *Hamorrhagisches*

John Hamilton *24 April 15*
Bitte die Nachbarn im Stande nicht wegzulassen, sondern nur für den Beerdigungsfall zu sorgen und hier den Beerdigungsfall zu bescheinigen. In der Todesbescheinigung zu bescheinigen.

Den femte og sidste fra KRRC der døde den 15. april var den 36-årige John Murphy, som stammede fra Liverpool. Han blev begravet dagen efter. Den 19. april døde Duncan Walker fra King's Own Scottish Borderers, 32 år og fra Aberfeldy. Han blev begravet d. 21. April. Den 24. april var det George Nash, The Queen's (Royal West Surrey Regiment) der døde. Han var den eneste af de 9 briter, som tilsyneladende ikke, som Painting sagde, "died of semi-starvation and a broken heart". Det var en sygdom i halsen, som tog livet af ham. Han var ifølge den tyske dødsattest 23 år og fra Hornsey.

Sterbefall.

Gravnummer	Dirig- grob	Vor- und Familien- namen	Religion	Ort Geburtsort der Geburt.	Lebensstellung (Stand, Gewerbe). Datum der Geburt.	Wohnort.	Vor- u. Familien- namen des Ehegatten, Zahl der Kinder. Gewerbe, das der Verstorbene betrieb.	Vor- u. Familien- namen, Stand oder Gewerbe und Wohnort der Eltern.	Truppen- teil (Kom- panie, Bataillon).
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Tru- mulo	Nash George	Anglikanisch	Hornsey	20.8.94	London	Lehrer	Lehrer	Lehrer

Zeichnung des Verstorbenen.

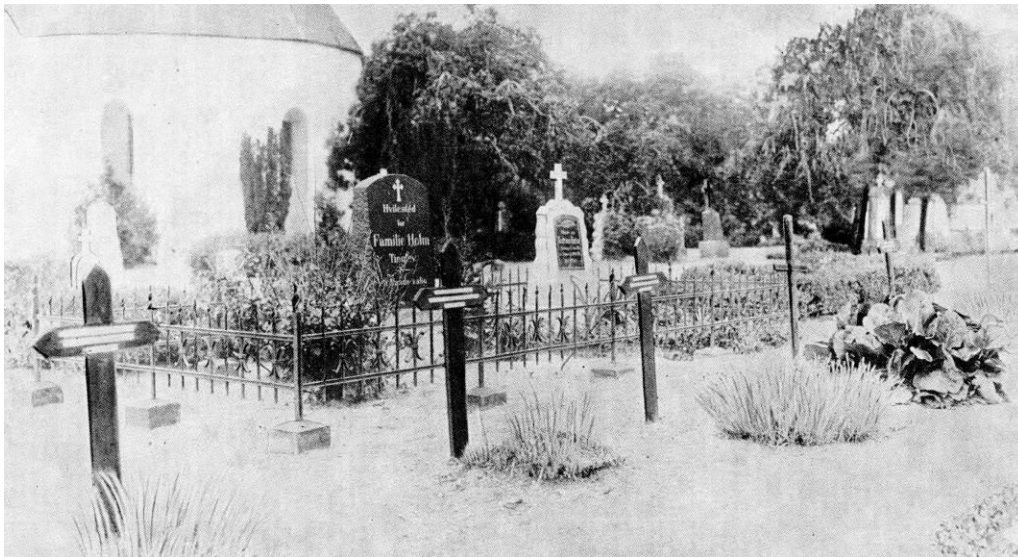
John Hamilton *24 April 15*
John Hamilton *24 April 15*
John Hamilton *24 April 15*

Der Kommandant des Gefangenenlagers

John Hamilton *24 April 15*
John Hamilton *24 April 15*

Feldw. Leutnant u. Komp. Führer

Den sidste, som døde den 30. april, var Lance Corporal Fred Harrison, The Loyal North Lancashire Regiment. Den 37-årige stammede fra Bradford. Hans rigtige navn var Holdsworth. Hvorfor han brugte et dæknavn er ukendt. Det var ikke af de grunde som så senere i krigen, hvor unge ivrige som ikke var gamle nok meldte sig med en påtaget identitet. Alle de britiske krigsfanger i Tinglev lejren var professionelle soldater som havde, eller havde haft, hvervet som karriere. Alle var blandt de første sendt til Frankrig og Belgien i krigens første uger. Alle havde på et tidspunkt meldt sig til mindst 3 års tjeneste, og efterfølgende 9 år i reserven. Harrison/Holdsworth blev begravet den 3. maj. Dødsattesterne findes for 6 af de 9. Deres dødsfald er ikke registreret i Tinglev kirkebog. Et enkelt trækors blev sat over hver af dem, begravet af deres kammerater med navn og dødsdato, og i nogle tilfælde deres regiment. Dansksindede Tinglevborgere viste deres sympati ved, i nattens mørke, at lade deres børn snige sig ind på kirkegården for at plante røde og hvide nelliker på krigsfangernes grave.

Et lazaret blev etableret i lejren. Der var plads til 80 patienter og med 2000 krigsfanger har de haft travlt. Men meget kunne de ikke gøre andet end hjælpe dem med små skavanker, og ifølge Meredith blev man udskrevet før man helt var kommet sig. En af Painting's kammerater skulle til noget behandling i sygehuset i Flensborg. Painting, flink som han var, lånte vennen sin varme frakke til turen. Vennen kom tilsyneladende tilbage til Tinglev lejren, det gjorde frakken ikke. Og som Painting sagde, vejret var omsider begyndt at bliver bedre, så han kunne godt undvære den. En kantine havde de også, hvor de kunne købe sukker, salt, kaffe og brevpapir til høje priser og tobak, som efter Paintings mening var billig, men ækel. Mange af mændene havde dog ingen penge til at købe noget med i starten. Den flinke næstkommanderende vekslede deres pengebeviser til pålydende beløb.

Lige fra de første uger i lejren Baistrup ved Tinglev forventedes det at krigsfangerne arbejdede. Det var mestendels arbejde med at fjerne lyng og rydde jorden til landbrug de blev sat til, og fra først i april arbejdede de fleste med afvanding af sumpen ved Tinglev Sø. Der arbejdes fra 6.30 til 11.30 så fik de suppe og holdt pause, stillede igen til parade og arbejdede fra 13.15 til 17.30. De holdt fri lørdag eftermiddage og søndage. Lønnen var 20 til 30 pfennig om ugen, for en korporal dog 50 pfennig. Træsko blev udleveret, og tyndt sort arbejdstøj. En skjorte og strømper kunne fås hvis man kunne bevise man havde brug for det, men

der var aldrig nok. Meredith kunne åbenbart ikke, han siger at han brugte samme skjorte i syv måneder. Der blev spurgt om frivillige til fabriksarbejde uden nogen meldte sig. Meredith fortalte at nogle mænd var væk i fjorten dages tid, og rygtet gik at de skulle have arbejdet med at lave krigsmateriale, men havde nægtet.

I den tyske skole i Tinglev fulgte de, forståeligt nok, godt med i krigen. Børnene skrev stile om Tysklands strålende sejre med de forskellige generalers navne, og børnene skulle vide hvor mange krigsfanger der blev taget hvert sted. Det var selvfølgelig spændende at have en krigsfangelejr liggende få kilometer fra byen, og børnene kendte til hvem de var. Snakke med krigsfangerne ville de også gerne, og medens det knob for de voksne at tale engelsk og fransk, gik det meget bedre for børnene i deres forsøg på at konversere. De havde også styr på at briterne og franskmændene var veluddannede, medens russerne var de allerbedste til at arbejde; de kunne bestille noget! Om kommandanten vidste børnene, at han var en hoven officer som boede på hotellet i Tinglev.

Lejrreglerne blev læst op for de nyankomne briter på engelsk. Bøger, aviser og knive var forbudt. Det var forbudt at ryge i barakkerne, og straffen for det var tre dage i en celle på brød og vand. Soldaterne røg meget, det var en del af "kulturen", så det var nok hårdt, specielt når kommandanten også kunne finde på at forbyde rygning udendørs efter forgodtbefindende. De skulle blive i barakken om aftenen, og lamperne blev slukket kl. 9. At skulle ud til toilettet om natten gav også en tur i cellen. Straffen var dog afhængig af humøret på den ansvarlige, som havde vagten. Cellen var temmelig mørk og kold, der var ingen tæpper, og ellers kun en spand bundet til en pæl. Meredith var ikke en mand, som lod sig begrænse så meget af regler, og fik tre dage i en celle, på brød og vand, for at have tændt en tændstik medens han var indenfor en barak.

Selv om flere af de tyske officerer og vagter var flinke, var der andre som ikke var. De kunne simpelthen bedre lide franskmændene og russerne. Korporlig staf, og voldelig adfærd mod briterne forekom. Sydney Jagers, Queen's Royal West Surrey, fortalte, at han blev slået under øret med en riffel af en underofficer "for det rene ingenting!" Ifølge Meredith gik han på et tidspunkt med en stok, og en underofficer

henvendte sig til ham. Meredith forstod ikke hvad han ville, men forklarede sig med at sige "krank" og "blessé". Straffen blev at Meredith blev fjernet til den anden ende af lejren, og bundet til en pæl. Han var ikke den eneste der måtte udstå denne straf, og så slemt var det, at flere måtte på lazarettet bagefter. En krigsfange skrev i et brev i maj 1918 til sin danske "gudmor" bl.a. om sin tid i Tinglev lejren. Han fortæller "Små forseelser blev straffet med stor strengthed. Den skyldige blev stillet på to mursten op ad en pæl. Hænderne blev surret fast bagom på pælen, hvorpå stenene blev sparket væk, så de måtte stå på tåspidsen for at lindre fastsnøringen om håndleddene. Vejret spillede ingen rolle, og tyske soldater, der gik forbi dem plejede at spytte på dem". Oversergenten beskrev lejren som dårligt indrettet, og føden grufuld, og går ud fra at gudmoderen må have hørt om disse forhold. En tysk korporal tvang nogle ud på straffe-arbejde for mindre forseelser uden støvler, dvs. barfodede. Sidst på vinteren var vejret som nævnt stadig slemt, og forholdene omkring selve barakkerne slet, det var et stort mudderhul. Det gentog sig vist ikke.

Sydney Jagers og William Meredith

Fra midt i april, med bedre vejr og indretningen af lejren nogenlunde klaret, følte al ting lidt bedre. Men brændeovnene, som var blevet installeret i barakkerne, var der ingen kul til. De blev også ved at sove på gulvet liggende på strå indtil maj. Da blev alle krigsfangernes tøj desinficeret, de kom i bad, og så fik de køjesenge og madrasser at sove på. 2 pumper gav koldt vand, og eneste varme vand var til te. Bade, toilet og tøjvaskningsfaciliteter var fortsat utilstrækkelige. Mændene måtte skrive 4 postkort og to breve om måneden. De fik post via stamlejren Güstrow, og pakker begyndte også at dukke op hjemmefra med mad og tøj, dog i en ujævn strøm. Alt blev åbnet så tyskerne kunne se, at intet ulovligt blev smuglet ind. Posten blev censureret, men det lykkedes åbenbart for nogle krigsfanger at beskrive forholdene om dårlig behandling til deres familie, og bede indgående om at få mad tilsendt. Det blev påtalt og fremover ville al korrespondance blive standset og privilegier ophøre hvis det fortsatte. Klager over behandlingen af fangerne i Bajstrup/Tinglev lejren nåede dog frem til myndighederne i England. Mrs. Hurt kontaktede KRRC

i Winchester om Charles død, og sendte oplysninger videre til the War Office. På et tidspunkt var der besøg i lejren af en "fremmed" som krigsfangerne ikke måtte tale med. De spekulerede over om det var en repræsentant for Røde Kors, muligvis en svensker eller en fra Schweiz, eller en amerikaner dvs. fra deres beskyttelsesmagt, eller måske en spion! I hvert fald blev forholdene bedre på mange punkter bagefter.

Der findes en liste, fra den 3. juni 1915, med 403 navne på de britiske krigsfanger der befandt sig i Tinglev. 153 var fra 1st. KRRC, 73 fra 1st. Queens, 65 fra Loyal North Lancs, 21 fra Royal Scots Fusiliers, 31 fra Coldstream Guards og fra 21 andre regimenter mellem 1 til 7 mænd. Først på listen var overordnede brite Colour sergeant A.J. Clay, 1st South Stafford Regiment. Den sidste mand på listen var H.T. Fowler, 3rd. Rifle Brigade. Harry Fowlers's 9. år i reserven ville have sluttet den 31. december 1914, men det blev jo anderledes. Ved krigens udbrud mødte han til tjeneste, og efter en måneds øvelser ankom bataljonen til Frankrig den 10. september. 3rd. Rifle Brigade kæmpede ved Armentieres den sidste uge i oktober. Her blev Harry taget til fange, officielt meldt som krigsfange den 2. november 1914. Han er registreret i International Red Cross dokumenter som værende interneret i Güstrow. Tinglev var satellitlejr til Güstrow, og her var han så, ene mand fra sit regiment. The Rifle Brigade's prisoner of war help fund, blev etableret af Mrs. Tom Morris i marts 1915. På daværende tidspunkt var hjælp fra regimenterne i sin vorden, og Mrs. Morris kendte kun til 213 Rifle Brigade krigsfanger som var i Doberitz, samt et fåtal unavngivne i andre lejre. Den 33-årige ugifte Harry's "next-of-kin" var hans mor, Frances Fowler, som boede i Maidstone. Hun har forhåbentlig fået en melding om hvor han var, og tilsendt ham pakker med mad og tøj. Før krigen arbejdede Harry som butler, og man kan fornemme fra billedet af ham, taget senere som krigsfange udstationeret på en gård, at han gerne var velsoigneret. De første måneder som krigsfange må på alle måder have været ulidelige for ham.

Harry Fowler

Frances Fowler

Den 12. maj skrev Sir Edward Grey fra the Foreign Office, til den amerikanske ambassadør i Berlin for at gøre opmærksom på, at der var problemer i Bajstrup og et par andre lejre i området angående maden. Alle 3 steder var der for lidt mad og kvaliteten var for dårlig. Om Bajstrup blev sagt at krigsfangernes mad hovedsagelig bestod af rødbeder og kålroer med lidt kød fra selvdøde dyr. Maden blev leveret af kroholdere og for det betalt tyskerne 1.20M per person. Ambassadøren mente at et besøg de pågældende steder, som lå så afsides, var for tidskrævende og tog kontakt til kommandanten på Güstrow som de var underafdelinger af. Mr. James Gerard fik at vide at rationerne var blevet gjort større efter den 15. maj og de var i gang med at erstatte maden købt udefra med et andet system. Nogle tyske officerer var på et kursus så de kunne lære at administrere et lejr-køkken, og derefter ville de selv stå for maden på stedet. Det ville ske snarest.

Hjælp kom desuden krigsfangerne på Bajstrup til gode et andet sted fra. Hvis jeg siger fra Downton Abbey er det selvfølgelig ikke sandt, for det er fiktion. Men Lady Winifred Anne Henrietta Gardner¹, Baroness Burghclere, var datter af den 4. Earl Carnarvon, og opvokset på Highclere som er godset Downton Abbey bliver filmet på. Lady Burghclere's prisoner of war fund blev etableret i maj 1915, og hjælpen hendes organisation sendte til Bajstrup, må have været noget af det første de sendte. En uge inde i juni arrangerede hun en forsendelse af fødevarepakker, som i alt kostede £50, og skulle række til 200 mænd. De blev sendt via American Express Company og var adresseret til øverstbefalende af krigsfangerne, som var Colour sergeant A.J. Clay. Navnelisten kunne være lavet i denne forbindelse. Lady Burghclere afventede svar om forsendelsen forløb tilfredsstillende, og ville derefter sende til andre lejre. I et takkebrev som Lady Burghclere fik for pakker modtaget i juni 1915, som meget vel kan være skrevet af Clay fra Bajstrup, stod " I shall always keep your first postcard saying you was sending the men parcels and was going to take care of them; it was a pleasure to see their faces when I told them. But when the parcels did arrive I cannot express their feelings. Some of them had not received anything from home, so we all had a good feed, and left all care behind."

Highclere blev delvis brugt til hospital for rekonvalescent officerer, som det også sker i tv-serien på Downton Abbey. Og man kan godt forstille sig, at Lady Winifred over aftensmaden på besøg på Highclere har diskuteret krigsfangernes situation med sin svigerinde (broren gjorde tjeneste), sin stedmor enkefrue Countess Carnarvon og sin søster Lady Victoria. De sidste to damer var også begge stærkt involveret i krigsfangehjælpearbejdet. Både Lady Burghclere's Fund, og Lady Victoria Herbert's Scheme hjalp tusinder krigen igennem, og fortsatte også efter krigen, hvor støtten gik til forhenværende krigsfanger, der havde det svært ved at vende tilbage til en almindelig tilværelse.

Lørdag eftermiddage og søndage havde krigsfangerne fritid, som de brugte i et vist omfang til at socialisere med franskmændene og russerne som de ellers var adskilt fra. Spil som fodbold og tennis var tilladt, og andre lege som rundbold og "springen buk" kunne også holde humøret oppe. Ifølge Painting var de flere som gik rundt og rundt om lejren for at træne benmusklerne til en eventuel flugt. Indendørs blev der spillet lidt kort og diverse brætspil som dam. De må have fået nogle boksehandsker tilsendt, for boksekampe forekom. Det var også en yndet sport blandt soldaterne. Painting, som var med til det hele, boksede mod

¹ Hendes bror finansierede fundet af Tutankamon. Lady Burghclere skrev selv historiske bøger.

rifleman Walkers der ellers havde vundet æren af at være welterweight champion af Wellington Lions før krigen. I kirke eller til gudstjeneste kom de så ikke. Bortset fra turene til kirkegården med deres døde kammerater, var der ingen formelle religiøse handlinger for protestanterne i lejren. For franskmændene var der katolsk gudstjeneste en gang om ugen.

Lige så snart der var styr på de basale nødvendigheder meldte lysten til at underholde sig selv og andre sig hos nogle. Hos briterne skete det ved at spille teater og holde koncerter. Painting var også her meget aktiv, og han har beskrevet hvordan det gik til. Selv om de ikke måtte modtage bøger var bogen "The Wild and Wooly West" havnet hos en af krigsfangerne. Den skrev de om til et skuespil, som tyskerne alligevel var flinke nok til at lade dem opføre. Det skete i en barak, som stod tom efter russerne var flyttet. Historien forgik i pionerernes tid i det vilde Canada. Hovedkaraktererne var den "uduelige søn som rejste ud", "pigen han lod tilbage", "hendes ophidsede far", "familiens sagfører" og selvfølgelig en flok indianere. Painting spillede familiens sagfører "Rob M. Blind". Allerede her kan man se at det var en komedie, som har moret under øvelserne såvel som opførelsen. Forventningerne til forestillingen har været stor; en dyrebar dåse "cafe au lait" ekstrakt blev ofret til at farve "rødhuderne", og siddepladserne var arrangeret på en platform bygget op i 3 etager så alle kunne se. Tyskerne ville åbenbart også gerne "gå i teatret", og satte sig til rette på de bedste pladser på forhøjningen. Halvvejs igennem skuespillet skete det uheldige at stilladset, som holdt platformen skred, og det hele faldt fra hinanden. Det blev en brat slutning på forestillingen, men til stor morskab for briterne.

Sergeant Thomas Henry Painting, King's Royal Rifle Corps

Mere held havde de med at gennemføre deres koncerter, som dog har krævet et publikum med mere humoristisk sans end øre for musik. Orkestret bestod nemlig af musikere hvis eneste forudsætning var, at de havde et instrument de kunne spille på, ikke at de kunne spille et instrument. Selv instrumenterne var for de flestes vedkomne hjemmelavet af forhåndenværende materialer. Trommer blev lavet af spande, blæseinstrumenter af

sammenrullet brunt papir fra deres pakker, sådan et instrument havde Painting, og som erstatning for bassen blev en fejekost strøget frem og tilbage ad gulvet! En havde dog en mundharmonika og en anden en triangel. Musikerne var en blanding af mænd fra forskellige regimenter og deres dirigent var sergeant Dick Mann fra The Lincoln's. Han brillerede ved intet at kende til musik, men så til gengæld fornem ud, dekoreret med adskillige medaljer lavet af dåselåg. Entreen til de små koncerter de holdt var enten en cigaret eller en skefuld te eller sukker, som de senere delte ud til dem der havde mindst. Franskmændene lavede også et orkester som dog, tankevækkende nok, ikke kunne måle sig mod briternes, og de gav op. Om det alligevel har været for lidt musikalsk for en af de tyske underofficerer er uvist, men han bragte dem i hvert fald 4 harmonikaer fra Flensborg de kunne låne.

Sydney Jagers skrev dagbog fra den 24. maj til den 12. juli, se dagbogen her:

24.05.15 Today some of our fellows were said to have been writing home telling their people about the rotten treatment and imploring them to send food, so we have been told that should it occur again, all correspondence and privileges will be stopped. If they do not allow us to tell the truth, how are our people to know that we are really in want of anything? I think that this 2nd in command here is going to leave us. Good luck go with him; he's the first real gentleman we have met in this rotten country. There is also an officer here the name of Martin; he speaks excellent English and takes a great interest in us English.

29.05.15 Gee whiz! Quite a good dinner today; beans (haricots), meat, and potatoes. Wonder what's happened! Have they confiscated a fresh supply from somewhere? Tea also a lot better, quite a decent drop of soup. Wonders will never cease; we have been issued out with really decent beds now. I think they are stuffed with some sort of moss; anyhow, they are a godsend after that filthy straw.

06.06.15 Since we have been getting our parcels through all of us look heaps better. There are better facilities for washing and drying clothes here; of course, we can't get hot water, but there are boards that we can scrub on. Our friend the officer has gone and we miss him terribly. There is a German here who is awfully cruel and cannot bear the sight of an Englishman. We have a very old chap in charge of us in our barrack; he is a real nice old boy, and he has told this bully that if he sees him hitting any of us he will report him to the commandant.

08.06.15 All of us in the camp had to parade while they have searched all our beds. I think they have somehow got an idea that we have managed to get hold of some maps, or else they are looking for some of our handmade knives. They are a rotten, suspicious lot.

09.06.15 Gee! There is a lieutenant or something come here now; he's the limit. We call him "Mad Jack". My God! We're in for a pretty rotten time of it by the look of things. He's just had us out on parade, first doubling, then he's been shouting "Lie down, get up," then double again for a few yards, then "Lie down, get up." The rotter ordered two of our chaps to be put in the cell because they can't do it.

21.06.15 Undoubtedly things are improving. They have shifted Mad Jack, the "Lie down, get up" fellow, and we are also allowed to play football and box. That beast of a German who was told to leave us alone has been at it again today. But Abel and I were singing to each other, and that rotter made a lunge at us with a big stick; luckily we stepped out of his way.

03.07.15 The old corporal in charge of our barrack came and called for 200 volunteers to go down and fetch a whole lot of French and English parcels up from the station. Our parcels have somehow or other been hungup, and now they have arrived in a big bunch.

05.07.15 Great joy in the camp; nearly everybody had a packet yesterday, and, my word, you can see the difference in the fellows already. I think this commandant is quite a just man, although we have not had much to say to him. There is a rumour about that we are being shifted again. We hope not, we are getting quite decent treatment here although the food is still very bad. An officer told us that he couldn't give us any better food as they had not got it to give us.

09.07.15 Parcels are coming much better, bully has been shifted and we can have a bath every week; hope they are not going to shift us. I really believe that this will be a decent camp, and after our terrible experience in Güstrow it seems quite delightful to be spoken to as human beings.

10.07.15 Our Navy has been sunk again. That's twice in a week; we must have had quite a stock of Navies and about 20 Londons, as, according to the German reports, London has been blown up about four times in as many days.

They are fixing the tarpaper on our bungalow roofs, so it looks as if that rumour about us going away is not true. We all look better for being out at work, some of our chaps are quite sunburnt. If we can only keep getting our parcels regularly it won't be so bad; certainly the rations are not enough to keep a baby alive.

12.07.15 Have just been told that we are leaving tomorrow for another camp. As soon as ever we begin to get our mail through all right we get shifted again; I should think the lot of rotters do it on purpose.

We are all busy packing up our little bit of luggage ready for tomorrow. Some fellows have now got quite a lot of clothes and food that they have had sent out from England. Our old German corporal is quite upset at us going away. He tells us that he is being sent up to the other camp with us, we do all hope so, he's got to understand us quite well and has picked up quite a lot of English.

Dagen efter rejste alle briterne fra Bajstrup sydpå til Kaltenkirchen lejren. Måske fordi de ikke var så gode til det hårde fysiske arbejde som russerne var, eller måske fordi de ikke gad. Måske frygtede tyskerne flugtforsøg nu de var så tæt på Danmark. Eller de blev flyttet, som Jagers tror, når alt begyndte at fungere for med vilje at stresser dem. For som han skrev "I really believe that this will be a decent camp, and after our terrible experience in Güstrow it seems quite delightful to be spoken to as human beings."

Arthur Hill, Welsh Regiment, som blev flyttet fra lejren Süderzollhaus til Tinglev i februar 1916 fandt forholdene meget lig det han havde oplevet andre steder. Dog behandlede vagterne dem bedre og Kommandanten var den bedste han havde oplevet i Tyskland "a gentleman". Den midaldrende Lieut. Feldwebel som han ikke kendte navnet på havde sagt at briterne var fjenden, men så længe de var fanger i hans varetægt vil han gøre hvad han kunne for dem. Det viste sig f. eks. ved at krigsfangerne fik lov til at spille fodbold med en bold de havde fået tilsendt fra England. Der var 96 britiske krigsfanger interneret det forår sammen med russere, franskmænd og belgiere, i alt 1500 mænd. Den 29-årige Hill forlod lejren ved Bajstrup efter to måneder for at arbejde sammen med ni andre krigsfanger på en gård i Techin, Lauenburg. Han havde meldt sig til hæren som 18-årig, og tjente i 7 år, for derefter at arbejde et par år som kulminearbejder. Han var blevet gift med Elizabeth i foråret, indkaldt den 5. august og taget til fange d. 31.

oktober 1914. Det lykkedes i øvrigt for ham at flygte til Danmark i april 1918, og glæden har nok været stor i den lille waliske kulminelandsby Gelli da han dukkede op tre uger senere.

Corporal William Bowes fra 2nd. Connaught Rangers var også interneret i Tinglev det forår. Den 16. april 1916 skrev han et takkebrev til Lady Clonbrock. Hvor Lady Burghclere havde sendte pakker til et antal mænd i lejren, sendte den irske Lady Clonbrock til lokale mænd i Connaught Rangers, som var spredt rundt i forskellige lejre. Bowes havde ugen før modtaget 2 pakker fra hende; den ene med brød den anden med te, sukker, mælk, fedt, en dåse sild, en dåse oksekød, kakao, pulversuppe og cigaretter. Han gjorde opmærksom på at han var blevet flyttet igen, og at de aldrig vidste hvor lang tid de skulle være et sted. Det gjorde at pakkerne var længe undervejs. Bowes skrev desuden "We are in a nice country camp here and for the last two or three weeks we are having lovely weather and we work during the day and it passes our time away." Det lyder nærmest idyllisk, noget beskrevet overdrevet godt for at modtageren kan regne ud at det ikke passer. Bowes var meldt savnet den 3. november 1914, og havde som de andre gennemlevet de værste lejrtilstande i starten. Sammen med Hills beskrivelse til The Committee on the Treatment of Prisoners of War afgivet efter sin flugt, kan det nok stå til troende at det at være i Tinglev lejren i 1916 ikke var så ringe endda.

Tilbage i Sheffield må det have været svært for Annie og børnene. Som lavtlønnede, Charles havde været arbejdsmand hos en kulforhandler, havde familien aldrig haft mange penge at gøre godt med. Måske har Annie været nødt til at overtage Charles arbejde, eller andet mandearbejde, som kvinderne i stort omfang var nødt til at udføre. Først i december 1915 gik det igennem med en pension til Annie og børnene, på 18 shilling og 6 pence om ugen. Annie skrev, som hun var informeret om at hun skulle, en anmodning til basen i Winchester om at få Charles personlige ejendele tilsendt. Men der var ikke nogen ejendele. Pension var i øvrigt ikke noget enken havde ret til, men kunne søge om.

Charles Nelson Hurt's medaljer

Det lykkedes for 4 af krigsfangerne, Painting, Jagers, Meredith og Taylor, at flygte i november 1915 fra Øster Terp lejren til Danmark. Her blev de interviewet af Niels Carl d'Obry Willemöes, redaktøren af det lokale dagblad i Ribe, Ribe Stiftstidende. De fortalte bl.a. om tiden i Tinglev. Tilbage i England afgav de også rapport om deres oplevelser til "the Committee on the Treatment of British Prisoners of War". Om kommandanterne på Tinglev, som der var 5 af i løbet af deres tid i lejren, blev sagt at de var "good, bad and indifferent". Jagers' sidste dom over stedet var "Tingleff is a very good camp". Sergeant Thomas Henry Painting blev i 1974 interviewet om hele sin tid i hæren. Båndene i "the Imperial War Museum" kan høres on-line, med hans egen stemme kan man høre hvordan det var at være britisk krigsfange i Bajstrup lejren ved Tinglev i 1915. Han slutter sin fortælling med en stor tak til dem som sendte krigsfangerne pakker, uden hvilke mange mange flere ikke ville have klaret interneringen. Ikke mindst var en tak til en "Lady Bountiful" som mændene kaldte hende, formentlig Lady Burghclere.

Thomas Wilding, som lå begravet i kirkegården i Tinglev, havde ikke været gift, men havde forældrene og søsteren Elizabeth derhjemme som bekymrede sig om hans skæbne. De vidste godt at Tom var taget til fange i november 1914, men ellers intet. Mrs. Wilding skrev til KRRC basen i Winchester i august 1915 om sønnen, for de havde ikke kunnet "get news of him whatever". Svaret var at han var krigsfange i Güstrow. Mere hørte familie ikke igen før februar 1916, hvor basen spurgte dem om de havde hørt nyt fra ham, de ville gerne vide hvornår og hvorfra. Det gentog sig et år senere i februar 1917. Mrs. Wilding svarede at hun gerne ville hjælpe alt det hun kunne, og "I hope sincerely you will let me know what has really happened to my son". Familien ønskede selvfølgelig at få klarhed over hvad der var sket med Tom. Kort efter blev navnet Thomas Wilding konstateret på en amerikansk rapport, død 17.03.15, begravet i Tingleff. Det måtte være den "savnede" krigsfange Wilding. Basen skulle informere familien og forklare at Tingleff var en "working camp connected with Gustrow". Et brev dateret den 18. april 1917 blev sendt til Mrs. Wilding. Så godt to år efter sønnens død fik de en tid og et sted, men ikke mere at vide. Begge sergenterne Taylor og Painting, som havde meldt sig på basen i Winchester efter deres flugt i slutningen af 1915, må have fortalt om de 5 fra deres eget regiment der døde som krigsfanger i Tinglev. De må have gået ud fra at besked blev givet videre til alle familierne. Man kan dårligt forstille sig at Painting ville have ladet kammeraten Tom Wilding's familie gå i uvidenhed i to år, hvis han havde vist at dette ikke skete. Men den slags skete i krigstid.

Krigen sluttede den 11. november 1918 og Sønderjylland blev genforenet med Danmark den 15. juni 1920. Det danske folk ønskede at vise sin taknemlighed mod de allierede hære over det de havde ofret, og som bidrog til at bringe Sønderjylland tilbage som dansk landsdel. Tanken om at rejse et monument opstod og de ledende organisationer, som havde en særlig forbindelse til Storbritannien udpegede en komite til at skaffe de nødvendige midler. Det var Danmarks Landbrugsråd, Grosserersocietet, Danske Dampskibsejeres Sammenslutning og Sammenslutning af Danske Industrier. Blandt repræsentanter for disse organisationer var Benny Dessau, formand for Sammenslutning af Dansk Industrier, som havde været meget aktiv på krigsfangerne vegne for Dansk Røde Kors. Andre som Ernst Meyer formand for Grosserersocietet havde bidraget til at gøre de hjemrejsende forhenværende krigsfangers ophold i København festlig, bl.a. ved en

julefest, medens formanden for komiteen var Edvard Ehlers. Frankofilen Professor Ehlers havde hele krigen igennem været involveret i den danske hjælpeambulancekomite, som sendte sygeplejersker og læger til bl.a. Frankrig og Belgien. De franske krigsfanger nød, under deres korte ophold i Danmark under hjemsendelsen, også godt af hans store interesse, og senere tog han initiativ til og arbejdede for mindesmærker ved de fremmede soldaters gravsteder.

Det var arkitekt Carl Brummer, som under repatriering havde været aktiv på de italienske krigsfangers vegne, der tegnede mindesmærket. Det viste sig at være vanskeligt at finde en granitblok som var stor nok til formålet. Efter lang tids søgen, de averterede endog i bladene efter en, lykkedes det. Hans Madsen, selv tidligere krigsfange i den franske lejr for Nordslesvigere i Aurillac, fandt netop en sten på en mark nær Gøttrup i Sønderjylland. Bedre endnu var at landmanden skænkede stenen til formålet. Med arkitektens egne ord "en smuk sten var fundet – og det morsomme var at den havde Jyllands form". Det var stenhugger Scheller som bearbejdede granitblokken. Teksten på mindesmærket, skrevet af amtmand for Tønder Amt grev Schack af Schackenborg med A.Ch. Louw fra Den Sønderjyske Fond, er på engelsk, fransk, russisk og dansk.

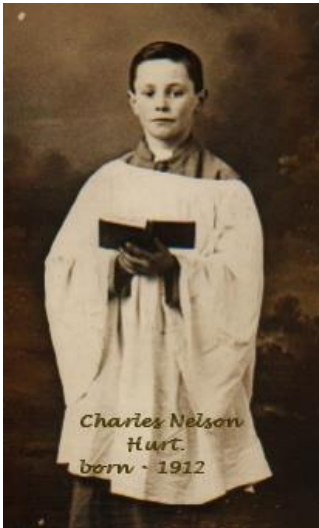
"In memory of soldiers who died in the camp at Bajstrup – brethren in arms of the victors – our friends".

"Til minde om soldater døde i lejren ved Bajstrup – de sejrendes våbenfæller - vore venner".

På stenens bagside står "Erected by the Danes" "Rejst af danskerne"

De enkelte krigsfanger, 9 briter, 1 franskmænd og 6 russere, fik desuden hver deres egen gravsten. Størrelsen og formen blev bestemt efter aftale med den britiske ambassadør i København og til russerne med den tidligere russiske ambassadør Baron Meyendorff. Alle britiske og commonwealth soldaters gravsten er ens over hele verden. Om man er øverste kommanderende eller purung menig er offeret det samme og alle er lige værd i døden. Commonwealth War Grave Commission havde allerede i 1920 udstukket principper for udformningen. Gravsten skulle gerne være af Portlandsten, 76 cm høj, 38 cm bred og 7,6 cm i tykkelse. De skulle, hvis det var kendt, indeholde personens nationale emblem eller regimentets

mærke, navn, rang, enhed, dødsdato og eventuelt mandens alder. De fleste har desuden et religiøs symbol som for de fleste var et kors. Gravstedet blev beplantet på ny passende til mindesmærkets karakter. Det var V. Jensen fra gartneriskolen "Vilvorde" ved København som stod for det og de skænkede endog også planterne, fine cypresser *Chamaecyparis* og Triump van Boskoop.

Mindesmærket blev afsløret lørdag den 19. september 1925. Medlemmerne af komiteen deltog sammen med en lang række indbudte. Den britiske ambassadør Earl Granville med den britiske handelsattaché Richard Turner, og 4 britiske konsuler fra Fredericia, Kolding, Sønderborg og Esbjerg deltog. Den franske ambassadør Louis Hermite med sin hustru og den franske konsul fra Esbjerg deltog. Af andre "æresgæster" var Amtmand Grev Schack, vice amtmand P.C. Stemmann, biskoppen for Ribe O.K.P. Olesen, Generalmajor C.C. Moltke og formanden for Tinglev menighedsråd Pastor I.G. Nielsen. Fra Sønderborg kom et æreskompagni med flag og musikkorps. Kaptajn Troels-Smith havde deltaget i arbejdet med hjemsendelsen af krigsfangerne. En som kunne have haft en central rolle i mindehøjtideligheden, men ikke var tilstede, var Charles Nelson Hurt junior. Nu 13 år gammel og kordreng.

De deltagende samledes ved banegården i Tinglev og marcherede med soldaterne med musikkorps i spidsen til kirkegården. Her begyndte ceremonien kl.10. Grev Schack talte til forsamlingen på dansk om hvor ussel lejren havde været, grobund for sygdommen, som havde taget livet af krigsfangerne og været en lidelse for deres kammerater. De lå begravet i et fremmed, men ikke fjendtligt land og kunne hvile, priste som var de vore egne sønner. Han blev efterfulgt af professor Ehlers som talte på engelsk og fransk. Talen handlede kort om de historiske bånd mellem Danmark, England og Frankrig, og de forskellige som havde stået for monumentet, nævnt blev komiteen og de relevante lokale folk. Mindesmærket blev afsløret medens æreskompagniet præsenterede gevær, og musikkorpset spillede den danske sang: "Slumrer sødt i Slesvigs jord", som alle sang med på. Efterfølgende blev der nedlagt krans af følgende personer og institutioner:

Den britiske ambassadør. – Den franske ambassadør. – Den tidligere russiske ambassadør, Baron Meyendorff. – Grosserersocietet. – Sammenslutningen af Danske Industrier. – Landbrugsrådet. – Danske Dampskibsejeres Sammenslutning. – Amtmand grev Schack. – Danske kvinders sammenslutning for beskyttelse af mindesmærker, nedlagt af fru Stemmann med nogle få mindeord på fransk. – Sammenslutningen af tidligere soldater fra Tinglev sogn. – "Den sønderjyske Fond". – The British Club, København. – Alliance Francaise, København. – Grænseforeningen. – To piger i hvide kjoler lagde en buket af røde og hvide blomster for Dansk Forening i Tinglev sogn. – "Frivilligt Drengesforbund" sænkede deres fane og førstelærer Lauridsen, Tinglev nedlagde en blomsterbuket – English Debating Club, København. – Alliance Francaise, Haderslev. – Den franske konsul Kræmer for "Union amicale des anciens prisonniers de guerre de Limoges" (En sammenslutningen af tidligere franske krigsfanger i Slesvig

Biskoppen for Ribe stift, O. K. P. Olesen talte, på dansk, og lyste velsignelse over gravene og mindesmærket. Så blev det Earl Granville den britiske ambassadørs, tur til at holde en tale som han gjorde på engelsk. Han takkede danskerne for monumentet, og de lokale folk som under krigen havde vist krigsfangerne sympati ved f.eks., ikke uden fare for straf hvis afsløret, at lade deres børn plante blomster på gravene. "These poor

fellows, who died of sickness and misery in a prison camp, claim our loving gratitude just as much as if they had been killed on the field of battle, fighting for right and justice; the only difference is that their agony was long drawn out instead of being brought to an immediate end." Musikkorpset spillede "God save the King".

The British Minister depositing a wreath on the graves.

Næste taler var den franske ambassadør Louis Hermite som talte på fransk. Han talte om den ene franskmand, som fortsat lå begravet i Tinglev som faktisk var død af et lynnedslag. Og om rigtigheden af at lave et sådant monument. "Before the graves of the dead we are also reminded of the terrors of the war and the memory of its desolation strengthens us in our wish to prevent forever recurrence of such horrors". Orkestret spillede "La Marseillaise". Herefter talte pastor I. G. Nielsen, formand for menighedsrådet, og lovede på menighedsrådets vegne at påtage sig den fremtidige vedligeholdelse af gravene og mindesmærket. Ceremonien blev afsluttet med at orkestret spillede den danske melodi "Der er et yndigt Land".

Civile og militære myndigheder fra Sønderjylland (Nordslesvig) såvel som mange medlemmer af Folketinget, som var valgt i og repræsenterede Sønderjylland, var til stede under ceremonien. Mange af områdets befolkning deltog ligeledes i ceremonien. Som tyske borgere har de alle været berørt af krigen, og en del har givetvis haft mistede familiemedlemmer på tysk side. Et mindesmærke for sognets egne døde fra krigen findes også på kirtegården. Tinglevs forening af tidligere soldater deltog og sammen med diverse ungdomsforeninger blev der paraderet ved ceremonien med flag. Efter afsløringshøjtideligheden havde Grev Schack indbudt de "betydningsfulde" deltagere (honoratiores) til frokost på Schackenborg. Derefter tog de til Løgum Kloster for at vende tilbage til Schackenborg til middag.

Arkitekt Brammer var med til højtideligheden. Ikke nok med at han gav afkald på honoraret for sit arbejde han var desuden så venlig at tænke på de efterladte tilbage i England. Igennem den engelske legation sendte han hver af de britiske soldaters pårørende to billeder. Et foto af hele anlægget med mindesmærket og gravstenene og en akvarel han selv havde lavet af den enkeltes grav. Med billederne var et brev til familien med den enkeltes navn, men ellers var de enslydende. Og beæret og rørt har arkitekten været for at stå for mindesmærket, og han forsikrer at "these English heroes on Tinglev Churchyard are resting among friends, and kind hands are taking care of their graves in every way". Earl Granville på den engelske legation blev rørt af Carl Brummers handling "Your sketches of the individual stones are perfect and with the photographs of the whole memorial form the most pleasing gift for these people – and the little note you have addressed to each is perhaps the most charming of all". Han ville sørge for de kom af sted same dag den 17. december 1925 med et håb om at familierne ville have dem i hænder før nytår.

Carl Brummer, arkitekt

I Huddersfield var det en meget bevæget familie som modtog pakken med billederne fra Danmark. Laura Benzon, søster til Irvine, skrev tilbage til arkitekten. Hun takker, på hele sin families vegne, for den udviste venlighed. "We appreciate the beautiful sketch of the headstone of the grave of our dear brother and also the photograph, more than we can say, and we think your kindness in taking the trouble to send them to us wonderful". De var meget interesseret, for de kendte ellers kun til at Irvine var død og begravet i Tinglev. Laura, en ugift lærerinde på 38 år, havde året før været i Frankrig og besøgt krigsgravpladserne. Medens hun gik rundt tænkte hun på sin bror og om hans gravsten i Danmark lignede de andres. Hun var meget glad for at se at den gjorde, og for at høre at gravstederne blev holdt. Måske var det godt at de ikke vidste at broren, som Meredith sagde, "Men got weaker and weaker from it, and finally died like dogs in the straw. Private Benzon was one of them".

Charles Nelson Hurt 1883-1915 death plaque

Mrs. og Mr. Bramer til Charles Hurts bryllup 1938

Charles Nelson Hurt 1941

Mon ikke Annie Hurt også blev rørt over opmærksomheden fra Danmark, selv om hun i sommeren 1916 var blevet gift med en fra nabolaget. George Bramer var enkemand med en datter. George og Annie fik en datter i 1917, og en søn i 1921. Livet gik videre for de efterladte og overlevende. Sergeant Painting blev gift på speciel licens godt en måned efter han nåede tilbage til basen i Winchester. Parret fik 5 børn og Painting, den fødte "overlever" døde først i 1983, 95 år gammel. Harry Fowler var krigsfange krigen ud, rejste hjem via the Danish Scheme, og var tilbage i England i starten af januar 1919. Ungkarlen Harry blev gift i 1924. Min morfar døde i 1947.

Danish children bringing flowers.

Mindestedet på Tinglev kirkegård for krigsfangerne der i døde i Bajstruplejren i 1915 er dem værdigt. Enkelt og smukt. En af gravstenene tiltrækker dog opmærksomheden over de andres, og giver et stik i hjertet. Familiene skulle bekræfte oplysningerne, som skulle stå på gravstene og kunne få tilføjet en personlig inskription forneden. Teksten måtte være op til 66 bogstaver inklusiv mellemrum og kostede 3½ pence per bogstav. Disse inskriptioner er gerne citater fra biblen. Ikke alle "Final Verification Forms" fandt familien for at blive udfyldt, kun 65 % kom retur. For nogle var familien flyttet fra sidst kendte adresse, og i andre familier har de ikke ønsket at føje noget til. For andre familier var problemet at de ikke havde råd til at betale for en inskription. Men efter klager over at "de havde betalt prisen i blod" blev indbetalingen frivillig.

George Nash blev født 01.02.95 og ikke som på den tyske dødsattest 30.08.91. Det ser ud til at George muligvis har løjet sig 3 år ældre ved tilmeldingen til hæren. Han tog til Frankrig 12.08.14, allerede soldat og "kampklar" selv om han i virkelighed kun var 19½. Han må således have været en af de alleryngste mellem de første ældre levevejstropper, som tog til Frankrig ved krigens udbrud. Senere med værnepligtens indførelse blev de 19-årige indkaldt og efter en kort træning tog de i krig.

Georges forældre var blevet gift unge. Faderen George var murer og mor Letitia fik hurtigt en flok børn, George var den ældste med en bror og tre søstre. Faderen døde første i 30-erne og moderen giftede sig med hans lillebror Arthur. Pladsen i huset var trang da Letitia fik endnu et kuld børn og drengene fra første ægteskab måtte vige pladsen. Måske var det forklaringen på Georges tidlige soldaterkarriere. Og at lillebroderen Albert som 12-årig boede hos sin barnløse faster Olive, og hendes mand som var postbud. I en slags familiekollektiv sammen med endnu en faster og en farbror.

George var dermed lige fyldt 20 da han ankom til lejren ved Tinglev, og som før nævnt døde han ikke af sult som de andre men af en sygdom i halsen. Det vides ikke hvornår eller hvordan Letitia fik at vide at hendes førstefødte var død. Som krigsårene gik, stod det klart at lillebror Albert også skulle af sted. Han meldte sig til Royal Naval Volunteer Reserve, blev telegrafist og overlevede krigen. Med to dage. Albert døde 19 år gammel den 13.11.18 og det er formentlig den spanske syge, som blev hans banemand. Hans "next of kin" som fik den triste nyhed var ikke moderen, men faster Olive som han havde boet hos. Albert Nash blev begravet på Haslar Naval Cemetery.

Et krigsmonument blev stillet op i Nash-brødrenes hjemby Ripley, ligesom de findes i enhver flække i Storbritannien. Her kunne mor Letitia, faster Olive og resten af den store familie mindes drengene få skridt fra hvor de boede. På "The Roll of Honour" står, samme med navnene på de andre mænd fra landsbyen, som mistede livet i den Store Krig: Tel. A. Nash R.N. og Pte. G. Nash. R.W. Surrey R. George Nash fik desuden en hilsen fra sin mor ovre på kirkegården i Tinglev, Danmark. På gravstenen ved hans grav står:

In loving memory

of him we loved dear

mum

Kilder

Sønderjyderne og den store krig 1914-1918, Åbenrå Museum Sønderjylland 2006

Ivan fra Odessa, Krigsfanger i Nordslesvig og Danmark 1914-20, Inge Adriansen, Historisk Samfund for Als og Sundved 1991

Violence against Prisoners of War in the First World War, Britain, France and Germany 1914-1920, Heather Jones, 2011

“Tusinder af vingeskudte trækfugle” Soldatergrave og dansk-franske erindringssteder 1915-1925 ca., Ning de Coninck-Smith, 2012

Mennesker, Huse- og Hunde, Carl Brummer, Gyldendal 1949

The Joint Memorial in Tinglev Churchyard – in memory of British, French and Russian soldiers who died as prisoners of war in the camp at Bajstrup. Copenhagen 1926

Interview af Kæmner Hansen, Havnbjerg 1973, Inge Adriansen

Interview af Painting, Meredith, Jagers og Taylor med Willemoes i november 1915

Interview af Brady, Hill, Painting, Meredith, Jagers og Taylor med ”the Committee on the Treatment of British Prisoners of War” ca. December 1915

Båndet interview af Painting 1974 <http://www.iwm.org.uk/collections/item/object/80000211>

Div. Samtidig engelske og danske avisartikler

www.ancestry.co.uk

Commonwealth War Graves Commission

Materiale tilsendte fra Bent Pawlowski, Tinglev lokalarkiv

Materiale fra Doug Johnson

Materiale fra Chris Hobbs

<http://ww1epitaphs.com/about/>

<http://dh.tcd.ie/letters1916/diyhistory/scripto/diff/101/219/0/1301/1312>

Billeder

Sheffield Daily Telegram, Chris Hobbs

Harry Fowlers "Princess Mary Christmas tin"

Kort, Tinglev lokalarkiv

Postkort, Tinglev lejr, Tinglev lokalarkiv

Postkort med foto af begravelsesoptog fra Göttingen lejr. Kortet sendt fra en fransk krigsfange til en dansk "gudmor". privatejet

H.P. Hanssen

Harriet Hurt, familieejet www.ancestry.co.uk

Sheffield Telegraph 13.05.1915

George Nash, døds certifikat, Tinglev lokalarkiv

Gravsteder inden 1925, The Joint Memorial in Tinglev Churchyard

Postkort, Tinglev lejr, Tinglev lokalarkiv

Foto Jagers og Meredith, KB DH0 10661.tif

<http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/object142615/da/>

Fotos af Harry og Frances Fowler, familieejet

Highclere

Postkort, Tinglev lejr, Tinglev lokalarkiv

Foto af Painting, KB DH0 10661.tif <http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/object142615/da/>

Charles Nelson Hurt's medaljer familieejet www.ancestry.co.uk

Foto, gravsten Tinglev kirkegård, privatejet

Foto, mindesmærket i Tinglev kirkegård, privatejet

Foto Charles Nelson junior som kordreng, familieejet www.ancestry.co.uk

Kransenedlægning ved Earl Granville, The Joint Memorial in Tinglev Churchyard

Foto, mindesmærke for tyske soldater i Tinglev kirkegård, privatejet

Carl Brummer, arkitekt

Familiefotos og Charles Nelson Hurts death plaque, familieejet www.ancestry.co.uk

Danske børn lægger blomster, The Joint Memorial in Tinglev Churchyard

Foto Ripley War Memorial "The Roll of Honour"

<http://www.windowonwoking.org.uk/sites/goldsworthparkcommunityassociation/memorialsworldwar1andtwo/surreywarmemorialspagee/GuildfordBoroughMemorials/RipleyGuildfordWarMemorials>